

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Сущенко Лариси Олександрівни
на дисертацію Ткаченко Олександри Михайлівни
«Педагогічна технологія навчання учнів англійської мови у закладах
позашкільної освіти»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
освітня програма «Позашкільна освіта»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах сьогодення позашкільна освіта виступає вагомим чинником впливу на становлення цілісної системи освіти України, забезпечуючи, тим самим, продуктивне середовище для реалізації неформального навчання. У межах цього простору створюються умови для задоволення пізнавальних інтересів та освітніх потреб дітей, а також для розвитку їхніх здібностей і формування ключових компетентностей з урахуванням їхнього віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я тощо. Позашкільна освіта є тією розгалуженою системою напрямів діяльності, де дитина може знайти себе у будь-якій із цих сфер за своїми інтересами, сприяючи формуванню активної, творчої, соціально відповідальної особистості, здатної до самореалізації та саморозвитку в умовах сучасного суспільства. Залучення дітей до різноманітних форм позашкільної діяльності (гуртки, секції, творчі об'єднання тощо) підвищує мотивацію до навчання, сприяє формуванню навичок командної роботи, комунікативної компетентності, креативного мислення та відповідального ставлення до власної освітньої траєкторії.

У контексті сучасних освітніх трансформацій педагогічна технологія навчання англійської мови у закладах позашкільної освіти має бути спрямована на забезпечення особистісно орієнтованого, діяльнісного та комунікативного підходів до формування іншомовної компетентності здобувачів освіти. Позашкільна освіта, як складова системи безперервного навчання, відкриває широкі можливості для реалізації інноваційних освітніх практик, сприяючи не лише засвоєнню мовного матеріалу, але й розвитку холістичного мислення, самостійності, ініціативності та соціокультурної свідомості учнів. Тому саме заклади позашкільної освіти, забезпечуючи організацію змістовного дозвілля вихованців, учнів, слухачів згідно їх здібностей, задатків, нахилів і талантів є центрами всебічно розвиненої особистості.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Ткаченко Олександри Михайлівни «Педагогічна технологія навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти» є актуальним, своєчасним і соціально зумовленим.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Докладний огляд дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати, що наукова робота здобувачки

характеризується фундаментальністю підходу, що інтегрує філософські, педагогічні й психологічні аспекти досліджуваної проблеми.

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації О. М. Ткаченко є достатньо обґрунтованими і достовірними, що забезпечено цілісним підходом до вирішення завдань дослідження: науковими положеннями; отриманими результатами і висновками; застосуванням комплексу методів, адекватних до об'єкту, предмету, мети, завдань і логіки дослідження; якісним і кількісним аналізом даних педагогічного експерименту; повнотою й системністю у вивченні предмета дослідження, його компонентів і взаємозв'язку між ними, що підтверджено значною кількістю опрацьованих нормативних документів і першоджерел. Здійснений авторкою аналіз наукових праць з проблеми дослідження і сучасного стану організації позашкільного освітнього процесу дали змогу дослідити низку суперечностей і можливостей для їх подолання.

Дисертація О. М. Ткаченко виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, науковий напрям «Теорія та технологія навчання і виховання в системі освіти». Пов'язана з темами наукових досліджень, які проводилися згідно з Розпорядженням Президента України «Про призначення грантів Президента України докторам наук для здійснення наукових досліджень» на тему: «Система позашкільної освіти в Україні та її роль у вихованні підростаючого покоління» від 14.12.2005 р. № 1279/2005-рп; Розпорядженням Президента України «Про надання грантів Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених» на тему: «Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні» від 26.06.2008 р. № 207/2008-рп; Указом Президента України «Про призначення грантів Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених» на тему: «Розроблення змісту підготовки педагогічних працівників для позашкільної освіти в Україні» від 29.05.2011 р. №592/2011; Розпорядженням Президента України «Про призначення грантів Президента України докторам наук для здійснення наукових досліджень» на тему: «Розроблення сучасної концепції позашкільної освіти в умовах децентралізації» від 20.05.2017 р. №114/2017-рп.

Вважаємо, що обґрунтуванню положень педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти слугувала апробація, що підтверджено упровадженням результатів дисертації в освітній процес закладів позашкільної освіти відповідними довідками, а саме: Кіровоградський обласний центр дитячої та юнацької творчості (довідка № 615/01-18 від 31.12.2024 р.); Обласний будинок художньої творчості Миколаївської обласної ради (довідка № 201 від 30.12.2024 р.); Центр позашкільної освіти ім. О. Разумкова Управління освіти і науки Бердичівської міської ради (довідка № 197 від 24.12.2024 р.); Центр науково-технічної творчості молоді «Сфера» Оболонського району міста Києва (довідка № 04.04/36 від 27.12.2024 р.); Міжнародний ІТ ліцей м. Києва (довідка № 54/2024 від 31.12.2024 р.).

У загальних висновках, що відповідають змісту роботи, О. М. Ткаченко чітко формулює основні результати дослідження відповідно до поставлених завдань. У цілому дослідження характеризується логікою, використанням

авторкою дедуктивних міркувань в осмисленні складних комплексних явищ та процесів.

Слід відзначити, що представлене дисертаційне дослідження характеризується цілісністю, системністю, що дає підстави стверджувати про логіку дослідницької ідеї та отримані результати дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів, що міститься у вступі до дисертації, сформульована авторкою коректно і адекватно. Ми цілком погоджуємося з її положеннями:

– уперше визначено й теоретично обґрунтовано педагогічну технологію навчання учнів англійської мови з використанням мультимедійних засобів; дидактично обґрунтовано структуру педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти, до якої входять такі складові: концептуальна, змістова і операційна; охарактеризовано мультимедійні засоби як основу педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти, що поділяються за видами: для навчання іншомовного спілкування (аудіювання, читання, говоріння, письмо); для навчання іншомовного матеріалу (граматичний, лексичний, фонетичний);

– удосконалено сутність понять «педагогічна технологія навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти», «мультимедійні засоби у педагогічній технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти»; зміст навчання учнів англійської мови в закладах позашкільної освіти з урахуванням комунікативного підходу; основні показники та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з англійської мови у закладах позашкільної освіти;

– дістали подальший розвиток підходи щодо організації освітнього процесу у закладах позашкільної освіти; використання мультимедійних засобів для навчання учнів англійської мови; підготовки навчальних програм та іншого навчально-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти.

Цінним є те, що дисертаційне дослідження має практичне значення і полягає у розробці та впровадженні навчальної програми «Англійська мова» з позашкільної освіти для гуртків закладів позашкільної освіти, яка отримала гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» згідно рішення Експертної комісії з позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України від 11.03.2024 р., протокол № 1 і зареєстрована у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0010-2024; удосконаленні навчально-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти тощо.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Належною є повнота викладу здобувачки основних положень і висновків, як у дослідженні, так і в наукових публікаціях. Загалом, результати дисертаційного дослідження висвітлено у 6 одноосібних наукових та науково-методичних працях, а саме: 5 статей у наукових фахових виданнях, 1 публікація у збірнику матеріалів конференцій, 1 – інших наукових та навчально-методичних виданнях.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Структура і зміст дисертації послідовно розкривають теоретико-методичні засади проблеми дослідницького

пошуку і практичні результати, сформульовані в процесі експериментальної роботи. Дисертація складається з анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та списку використаних джерел.

У першому розділі «Теорія і практика технологій навчання учнів англійської мови» О. М. Ткаченко з урахуванням аналізу інформаційних джерел, нормативно-правових документів представляє основні положення теоретичних основ і практики навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти, де представлено категоріально-поняттєвий апарат, а також проведено уточнення змісту понять «педагогічна технологія навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти», «мультимедійні засоби у педагогічній технології в закладах позашкільної освіти». Здобувачкою встановлено, що педагогічна технологія навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти – це сукупність послідовних дій, що включає концептуальну, змістову і операційну складову та забезпечує навчальні досягнення учнів з англійської мови у закладах позашкільної освіти. Також у першому розділі розкрито можливості використання педагогічних технологій, що вже довели свою ефективність та доцільність їх використання, зокрема для навчання учнів англійської мови, серед яких особистісно орієнтовані, проектні, ігрові, діалогові, комунікативні, тренінгові, модульні, розвивальні, технології розвитку творчості та технології проблемного навчання та ін.

У другому розділі «Дидактичне обґрунтування педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти» авторкою схарактеризовано структуру і дидактичні основи навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти в умовах реалізації педагогічної технології; представлено мультимедійні засоби як складову педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти. Дослідницею розроблено на основі комунікативного підходу класифікацію мультимедійних засобів як складової педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти і доводить, що кожен мультимедійний засіб може використовуватися у різних видах діяльності, зокрема для навчання іншомовного спілкування (аудіювання, читання, говоріння, письмо), а також для навчання іншомовного матеріалу (граматичний, лексичний, фонетичний).

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти» розкрито показники та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з англійської мови у закладах позашкільної освіти; представлено специфіку трьох етапів (констатувального, формувального і контрольного) упровадження педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти.

Дискусійні положення та пропозиції до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи наукову новизну, теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження Ткаченко Олександри Михайлівни, вважаємо за доцільне висловити низку дискусійних положень та побажань до змісту роботи:

1. Слід зазначити, що важливим у дисертації є обґрунтування складових педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної

освіти. Водночас, доцільно було б більше уваги приділити концептуальному складнику педагогічної технології навчання учнів англійської мови в закладах позашкільної освіти.

2. Виявляючи тенденції подальшого вирішення окресленої проблеми та узагальнення перспективного досвіду, бажано було б навести приклади позитивного зарубіжного досвіду навчання учнів іноземної мови у закладах позашкільної освіти.

3. Дослідження набрало б комплексно-цільового характеру, якби здобувачка презентувала в роботі специфіку й характерні особливості гуманно розвивального середовища закладу позашкільної освіти як базису всебічного розвитку особистості.

4. Підрозділ 2.2. дисертації перенасичений графічним матеріалом. Так, графічні зображення (рис. 2.4–2.26) доречно було б винести у додатки.

5. Робота значно виграла б, якби у додатку була представлена навчальна програма з англійської мови для гуртків закладів позашкільної освіти.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер, а тому не знижують наукової і практичної цінності й загальної позитивної оцінки дисертації, в якій здійснено цілісне дослідження наукової проблеми, що полягає в теоретичному обґрунтуванні, визначенні та експериментальній перевірці педагогічної технології навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти.

Загальний висновок. Дисертація Ткаченко Олександри Михайлівни «Педагогічна технологія навчання учнів англійської мови у закладах позашкільної освіти», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка) є структурно завершеним, самостійним науковим дослідженням. Робота характеризується новизною, теоретичним і практичним значенням та відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної
та початкової освіти
Запорізького національного університету

Лариса СУЩЕНКО

Підпис засвідчую:

проректор з науково-педагогічної роботи
Запорізького національного університету,
доктор історичних наук, професор

Юрій КАГАНОВ